

**Извештај
за извршувањето на Програмата за работа на Народната банка на
Република Македонија во 2017 година**

февруари 2018 година

Извештај

за извршувањето на Програмата за работа на Народната банка на Република Македонија во 2017 година

Вовед

Програмата за работа на Народната банка за 2017 година (во понатамошниот текст: Програмата за работа) претставува детална разработка на десетте стратегиски цели предвидени со Стратегискиот план на Народната банка на Република Македонија за периодот 2017-2019 година, С.П. бр. 02-15/VII-1/2016 од 26 мај 2016 година (во понатамошниот текст: Стратегискиот план).

Програмата за работа се остварува во текот на една календарска година, почнувајќи од 1 јануари до 31 декември.

Програмата за работа содржи активности поврзани со остварувањето на основните цели на Народната банка, пред сè од областа монетарната политика, супервизијата, банкарската регулатива и финансиската стабилност, финансиските пазари, управувањето со девизните резерви, развојот на истражувачката дејност, издавањето и управувањето со книжните и кованите пари, платните системи, статистиката, како и голем број активности коишто претставуваат поддршка на основните функции на Народната банка на Република Македонија (во натамошниот текст: Народната банка) поврзани со финансиите и сметководственото работење, информациската технологија и корпоративното управување. Воедно, Програмата за работа вклучува и активности насочени кон усогласувањето на правните, организациските и потребите од ресурси на Народната банка во процесот на пристапување кон Европската централна банка (ЕЦБ) и Европскиот систем на централни банки, што е во согласност со препораките содржани во извештајот „Анализа на потребите на Народната банка“, кој беше изготвен во рамките на проектот финансиран преку Инструментот за пред пристапна помош (ИПА).

Програмата за работа содржи 129 програмски активности, од кои еден дел претставуваат редовни работни процеси коишто се остваруваат во текот на годината и преку кои непосредно се обезбедува остварување на стратегиските цели на Народната банка, како и проектно ориентирани активности кои овозможуваат воведување промени во работењето од аспект на зголемување на ефикасноста, квалитетот, транспарентноста и сигурноста, усогласување со новите законски барања, европските прописи, меѓународните стандарди и со барањата на Меѓународниот монетарен фонд (ММФ).

Во продолжение е дадено образложение на остварувањето на планираните програмски активности.

Извршување на планираните програмски активности според утврдените стратемиски цели

Одржување на ценовната стабилност преку стабилен курс на денарот во однос на еврото

Првата стратемиска цел, одржување на ценовната стабилност преку стабилен курс на денарот во однос на еврото, се остваруваше преку повеќе активности со различна планирана динамика на извршување од страна на Дирекцијата за монетарна политика и истражување и Дирекцијата за финансиски пазари.

Планирани активности
<ul style="list-style-type: none">• Изготвување макроекономски проекции.• Изработка на анализи за одржливоста на јавниот и надворешниот долг, урамнотезениот реален девизен курс и монетарната трансмисија.• Анкетни истражувања.• Изготвување ad hoc анализи.• Изработка на редовни извештаи.• Редовно спроведување монетарни операции и одржување рамнотежа на девизниот пазар.• Активна промоција на денарското штедење.

При изготвувањето макроекономски проекции, во текот на 2017 година беа направени дополнителни измени на основниот модел МАКПАМ¹, коишто ќе придонесат за подобрување на моќта за објаснување на економските движења. Во контекст на краткорочното проектирање, направена е проверка и модификација на малиот структурен модел за проектирање на инфлацијата чиешто тестирање се планира во текот на 2018 година. Заради проширување на инструментариумот за моделирање и истражување на монетарната политика, разгледана е релевантната литература и дел од постоечките модели ДСГЕ² за развиените земји. Се очекува конкретните активности да започнат во септември 2018 година, во рамки на техничката помош од централната банка на Чешка.

Во рамки на редовните активности беше направена оцена на одржливоста на надворешниот и јавниот долг и беа разгледани показателите за ранливоста на македонската економија. За да се оцени усогласеноста на реалниот ефективен девизен курс со неговите фундаменти, беа направени анализи на основните показатели врз кои се заснова постојната монетарна стратегија. Исто така, се изврши преоценување на монетарната трансмисија преку каналот на каматните стапки со понови податоци.

Имајќи ја предвид потребата за добивање важни влезни елементи при прогнозирањето на идните макроекономски текови, на редовна квартална основа беа спроведени анкетите за кредитната активност и за инфлациските очекувања. Во текот на годината, анкетата за инфлациските очекувања беше ревидирана и структурно поставена на начин којшто е сличен на практиката на ЕЦБ. За потребите на проекцијата на билансот на плаќања, во април и октомври беше спроведена анкетата на најзначајните извозници и увозници.

Во контекст на обезбедување поддршка при носењето на монетарните одлуки, беа изработени следниве аналитички белешки:

„Долг период на ниски каматни стапки и монетарно олабавување во еврозоната – ефекти врз регионот?“

¹ Модел за анализа на макроекономските политики во Македонија - МАКПАМ (Macedonian Policy Analysis Model).

² Динамички стохастичен модел на општа рамнотежа.

„Анализа на ефектите од компаниите во технолошко-индустриските развојни зони“,

„Белешка за оценување на ефектите од зголемување на минималната плата“,

„Структурна анализа на странските директни инвестиции во земјите од Централна и Југоисточна Европа - должничка наспроти недолжничка компонента“,

„Секторска анализа на продуктивноста на трудот и трошоците за труд по единица производ во Македонија“,

„Интегрираноста на македонската економија во глобалната економија – економскиот раст, меѓународното окружување и конвергенцијата“.

Воедно, во рамки на редовните квартални извештаи беа објавени следниве куси макроекономски анализи, во вид на аналитички прилози:

„Анализа на задолженоста на македонскиот корпоративен сектор и на нејзиното приспособување во посткризниот период“,

„Потенцијален производ во Македонија – анализа на динамиката на раст“ и

„Комуникација на монетарната политика - резултати од анкетно истражување“.

Покрај бројните анализи, со цел согледување на најновите движења во македонската економија во целина и во одделните сектори на домашната економија, како и оценување на нивните влијанија врз монетарната политика, беа изготвувани редовните месечни и квартални извештаи, како и годишниот извештај за работењето на Народната банка. Воедно, во контекст на потребата за обезбедување транспарентност на монетарната политика, редовно се изготвуваа и се објавуваа соопштенија и презентации за јавност во кои беше даден детален осврт на очекувањата за следниот период и нивните ефекти врз монетарните одлуки.

Од аспект на оперативната монетарна политика, релативно стабилниот амбиент, високата ликвидност и стабилните движења во банкарскиот сектор и на девизниот пазар, овозможија намалување на основната каматна стапка во првиот квартал на ниво од 3,25%. Исто така, Народна банка активно управуваше со ликвидноста во банкарскиот систем преку промени во понудата на благајничките записи, во согласност со движењата на ликвидносниот потенцијал. При крајот на годината, се спроведе анкета со домашните банки и се анализираа ефектите од монетарната мерка за поттикнување на кредитната поддршка за значајни сектори во економијата.

Во рамките на активностите за понатамошна промоција на денарското штедење во банкарскиот систем, беше подготвена нацрт-верзија на националната Стратегија за денаризација.

Одржување стабилен и сигурен банкарски систем, како основен предуслов за финансиска стабилност и за одржлив економски раст на земјата

Стратегиската цел, одржување стабилен и сигурен банкарски систем, како основен предуслов за финансиска стабилност и за одржлив економски раст на земјата, се остваруваше низ 12 програмски активности на Дирекцијата за финансиска стабилност и банкарска регулатива, Дирекција за вонтеренска супервизија и лиценцирање, Дирекција за теренска супервизија и советникот на гувернерот за МСФИ.

Планирани активности

- Изработка и донесување регулатива во доменот на банкарското работење и банкарската супервизија.
- Анализи и следење на движењата во банкарскиот и финансискиот систем.
- Редовни вонтеренски активности.
- Ревидирање на интерната методологија за оцена на одделните ризици и сумарниот профил на ризик на банките.
- Ревидирање на содржината на извештаите за вонтеренско следење на банките (профил на ризик и финансиска анализа).
- Ревидирање на потребата за усогласување на интерните процедури за теренска и вонтеренска оцена на ризиците.
- Натамошно развивање на интерната методологија за оцена на ПИК³ на банките и определување на капиталните додатоци/потреби за одделните банки од страна на Народната банка.
- Спроведување редовни теренски контроли.
- Ревидирање на процедурите за оцена на поединечни ризици.
- Ревидирање на постојните стандарди за непрекинатост во работењето.
- Јакнење на капацитетот на супервизорите во делот на надзорот над платежните институции.
- Соработка со меѓународни институции за зајакнување на капацитетите за спречување перење пари.

За натамошно усогласување со Базелските принципи за ефикасна банкарска супервизија, стандардите од Базел 3 и соодветните европски прописи ЦРД/ЦРР⁴, а секако и примена на измените на Законот за банките од 2016 година, во 2017 година, беа донесени повеќе подзаконски акти. Се изработија методологии за идентификување на системски значајните банки, за содржината на планот за закрепнување на банка, за утврдување максимален износ за распределба на резултатот од работењето и за управување со ризикот од задолженост. Беше донесена и методологија за утврдување на стапката на противцикличниот заштитен слој на капиталот на банките. Воедно, беа подготвени измени и во регулативата за лиценцирање и нови правила за корпоративно управување, кои беа донесени во февруари 2018 година. Во текот на годината се работеше и на промени во регулативата за кредитниот ризик, првенствено заради усогласување со Меѓународните стандарди за финансиско известување (пред сè МСФИ 9)⁵ и дефиницијата за нефункционални и реструктурирани кредити со дефинициите на ЕБА⁶. Се очекува, оваа регулатива во работна верзија да биде доставена на разгледување до банките до крајот на првото тримесечје од 2018 година.

Во текот на годината беше изработена предлог-стратегија за управување со проблематичните кредити, која дава сублимаат на сите аспекти поврзани со појавата и динамиката на нефункционалните кредити, а посебно на активностите и мерките од сите релевантни институции, за натамошно подобрување на процесот на наплата на овие побарувања.

Паралелно со овие активности, заради поголема ефикасност на супервизорската функција и усогласување со супервизорските практики на ЕЦБ, беа ревидирани елементите на процесот на супервизорската оцена на ризиците (т.н. SREP - Supervisory Review and Evaluation Process), при што се воведени четири главни елементи на оцената: ризици за капиталот и оцена на капиталната позиција на банката, оцена на

³ Процес на интерно утврдување на потребната стапка на адекватност на капиталот на банките.

⁴ Capital Requirements Directives (CRD) / Capital Requirements Regulation (CRR).

⁵ На 1 јануари 2018 година стапи во сила новиот стандард МСФИ 9 „Финансиски инструменти“, кој го заменува Меѓународниот сметководствен стандард МСС 39 „Финансиски инструменти: Признавање и мерење“. Со новиот стандард се воведуваат значајни промени во пристапот на класификација и мерењето на финансиските средства во споредба со МСС 39 и се воведува нов модел на „очекувана кредитна загуба“ за оштетувањето на финансиските средства.

⁶ Европски банкарски регулатор (European Banking Authority).

ликвидносната позиција на банката, оцена на деловниот модел на банката и оцена на корпоративното управување во банката. За секој од овие елементи беа воведени нови, или беа ревидирани постојните процедури за нивна оцена. Врз основа на унапредената рамка за супервизорска оцена на ризиците, беше изменета и дополнета Одлуката за начинот на вршење супервизија и надзор, со што се зголеми и степенот на супервизорска транспарентност. Унапредената рамка за супервизорска оцена на ризиците беше применета при определувањето на сумарниот профил на ризик на банките, кој беше основа за утврдување на минималното потребно ниво на капитал за банките за 2018 година.

Во текот на годината беа ревидирани и постојните стандарди за непрекинатоство во работењето, така што се изработи нова Нацрт-одлука за сигурност на информативниот систем, во која се вградени најдобрите практики и препораки од ЕБА. Во неа се предвидува развој и примена на адекватни ИТ-стратегии, технички мерки за унапредување на континуитетот во работењето и се воведени дополнителни стандарди за заштита од нападите од дигиталниот простор во делот на современите канали.

Со цел следење на движењата во банкарскиот и финансискиот систем, како и оценување на отпорноста на банките на шокови, беа изработени повеќе месечни и квартални анализи и извештаи за банкарскиот систем, показатели за ранливост, тестови на чувствителност и сценариски анализи. Редовно беа подготвувани и извештаите за ризиците во банкарскиот сектор, а содржината на Извештајот за финансиската стабилност беше подобрена и збогатена со нови прилози. Во насока на унапредување на работењето, продолжи соработката со другите супервизорски и регулаторни органи во земјата и странство преку одржување периодични средби со финансиските регулатори.

Покрај воведувањето голем број новини во работењето, редовно беа спроведувани вонтеренските супервизорски активности кај банките и штедилниците. Во рамките пак, на теренските контроли, извршени се вкупно 14 редовни контроли на банки во делот на ризици и една контрола на друштво за помошни услуги на банка за информативниот систем. Контроли на усогласеност со прописите се спроведени кај сите банки, две штедилници, три даватела на услуги брз трансфер на пари, дваесет и два субагента и 156 контроли на овластени менувачи. Во рамките на активностите за јакнење на капацитетот на супервизорите во делот на надзорот над платежните институции, беа спроведени повеќе обуки и учества на семинари. Стекнатите искуства за надзор над платежните институции се соодветно вградени во делот за супервизија на платежните институции во Предлог-законот за платежни услуги.

Во текот на годината беше остварена соработка со повеќе меѓународни институции за зајакнување на капацитетите за спречување на перењето пари. Имено, во рамките на проектот на Советот на Европа за борба против економскиот криминал, претставници на Народната банка, заедно со Управата за финансиско разузнавање, учествуваа во изработката на Предлог-упатството за утврдување на вистинскиот сопственик на клиентот. Исто така, претставниците на двете институции го изработија и Меморандумот за зајакнување на нивната меѓусебна соработка. Народната банка активно учествуваше и во изработката на Националната стратегија за борба против перењето пари и финансирањето тероризам, која потоа беше усвоена од Владата на Република Македонија. Изработена е нова процедура за спроведување на теренските контроли за оцена на овој ризик и подготвена е Предлог-одлука за управување со ризикот од перење пари и финансирање на тероризмот. На тој начин е извршено нивно

усогласување со препораките на ФАТФ⁷ и Законот за спречување на перење на пари и финансирање на тероризам.

Ефикасно управување со девизните резерви на Република Македонија при оптимална рамнотежа помеѓу принципите на сигурност, ликвидност и поврат од управувањето

Активности

- Управување со ризиците.
- Ефикасно следење и анализирање на инвестициските позиции.
- Управување со девизните резерви на Република Македонија

Управувањето со девизните резерви во 2017 година беше унапредено од повеќе аспекти. Голема придобивка беше воведувањето на фјучерс-договори за управување со каматниот ризик, што овозможи и примена на нови стратегии за позиционирање на кривите на приноси во еврозоната и САД. Истовремено, одржувањето низок каматен ризик се постигна и со воведувањето нови инструменти на пазарот на пари. Заради проширување на диверзификациските можности, се воспостави деловна соработка со финансиски институции од нови географски региони, а активно се управуваше и со валутниот ризик. Исто така, се поставија основите за квантифицирање на кредитниот ризик, а во текот на годината континуирано се унапредуваа и начинот на следење и известување за изложеноста на девизните резерви кон поединечните видови ризици.

Поддршка на развојот на домашните финансиски пазари

Во насока на поддршка на домашните финансиски пазари, претставници на Дирекцијата за финансиски пазари, која е носител на активностите во овој домен, учествуваа во работата на проектната група за унапредување на правилата за котирање на каматните стапки на меѓубанкарскиот пазар на пари. Исто така, продолжи непосредната комуникација со пазарните учесници. Во таа насока, на Годишното собрание на АЦИ Македонија - Здружение на финансиски пазари, Народната банка одржа презентација за тековните макроекономски движења, со осврт на трендовите кај инвестирањето на приватниот сектор и учествуваше на панел-дискусија во која е презентиран каматниот своп како инструмент за управување со ризик.

Зголемување на ефикасноста на системот на снабдување и обработка на книжните и кованиците пари и зголемување на квалитетот и функционалноста на готовите пари во оптек

Дирекцијата за трезорско работење е носител на активностите поврзани со стратегиската цел за зголемување на ефикасноста на системот на снабдување и обработка на книжните и кованиците пари и зголемување на квалитетот и функционалноста на готовите пари во оптек.

Активности

- Снабдување на банките и центрите за готовина со книжни и ковани пари.
- Контрола на примената на стандардите и критериумите за готовинско работење кај банките и центрите за готовина.
- Изработка/набавка на книжни и ковани пари, менични бланкети, пригодни ковани пари и ковани пари за колекционерски цели.
- Воспоставување нов современ концепт за управување и ракување со готовината.
- Активности за потребите на Народната банка, државните институции и органите на управа.

⁷ Financial Action Task Force (FATF)

Во рамките на активностите за снабдување на банките и центрите за готовина со книжни и ковани пари, редовно се управуваше со готовинските текови преку регулирање и балансирање на апоенската структура, залихите на готовина се одржуваа на оптимално ниво, а во делот на логистичките операции беа регистрирани и вклучени нови центри за готовина. Воедно, заради надминување на проблемот на претежно еднонасочното движење на кованиите пари, беа направени и првичните анализи за формирање на центар за прием и обработка на ковани пари. Во рамките на активностите за спречување на фалсификувањето, беа разменети искуства со релевантни домашни институции и беа спроведени повеќе обуки на вработените од странски централни банки.

Во текот на годината беа преземени и повеќе активности за контрола на примената на стандардите и критериумите за готовинско работење кај банките и центрите за готовина. Во тој контекст, беше донесена нова регулатива со која се зајакнуваат критериумите за одржување на нивото на квалитет на парите во оптек преку тестирање на машините за обработка на парите. Истовремено, беа воведени задолжителни обуки за кадрите во банките и центрите за готовина за проверка на автентичноста и соодветноста на парите за оптек кои претставуваат прва бариера во борбата за ефикасно отстранување на сомнителните книжни пари од оптек и спречување на нивното понатамошно дистрибуирање.

Во однос на активностите поврзани со изработката на книжни и ковани пари, се работеше на воведување изменет состав на легурата на кованиите пари со апоенска вредност од 2 денара. Воедно, согласно со стратегиската одлука за замена на постојните ковани пари со книжни пари изработени од полимер како одржлива алтернатива на хартиените банкноти, беше донесена одлука за печатење на полимер банкноти со апоенска вредност од 10 и 50 денари. Испораката на првите количини од овие банкноти се очекува во првата половина од 2018 година. Истовремено, за книжните пари со апоенска вредност од 1000 денари беа извршени прелиминарни истражувачки активности за вградување нови софистицирани сигурносни заштити.

Имајќи ја предвид определбата за воспоставување нов современ концепт за управување и ракување со готовината, се работеше и на испитување на можноста за воведување нов стандардизиран начин на пакување на книжните пари и дефинирање на техничките карактеристики на новиот начин на пакување, како и модернизирање на техничките капацитети за логистичка поддршка на секундарните операции со готовина.

Во рамките на редовните активности, Народната банка ја следеше побарувачката на ефективни странски пари за потребите на Народната банка, државните институции и органите на управа и навремено интервенираше за соодветно задоволување на потребите.

Во областа на нумизматиката, Народната банка продолжи со издавањето ковани пари за колекционерски цели, обезбедувајќи значаен придонес за промоција на националните, историските, културните и духовните вредности на Република Македонија, како и за задоволување на побарувачката на нумизматичките колекционери во земјата и во странство. Издадени се и пуштени во оптек кованиите пари за колекционерски цели: „Свети Серафим Саровски Чудотворец“, „Година на кучето – богата година на кучето“, „Година на кучето – безбедна година на кучето“, „Руски лавиринт“, „50 години од Македонската академија на науките и уметностите“, „Вера, Надеж, Љубов и мајка им Софија“ и „Тркало на среќата“, како и кованиите пари за колекционерски цели од серијата „Хороскопски знаци“: „Јарец“, „Водолија“ и „Риби“.

Одржување највисок степен на сигурност, стабилност и ефикасност на домашните платни системи и обезбедување услови за прекугранично поврзување на платните системи

Стратегиската цел, одржување највисок степен на сигурност, стабилност и ефикасност на домашните платни системи и обезбедување услови за прекугранично поврзување на платните системи, се остваруваше преку повеќе редовни и проектно ориентирани активности во текот на годината чијшто носител е Дирекцијата за платни системи.

Активности
<ul style="list-style-type: none">• Унапредување на работата на МИПС за прекуграничните плаќања во евра преку ТАРГЕТ2.• Примена на новата регулатива со која се транспонираат директивите на Европската Унија во областа на платежните услуги согласно со спроведениот ИПА-проект од 2015-16 година.• Анализа на Директивата за сметки за плаќање на Европската Унија.• Платен промет со странство за сметка на државата и државните органи.• Обработка и порамнување на трансакциите поврзани со управувањето на девизните резерви и со спроведувањето на монетарната политика, следење и поддршка на порамнувањето на трансакциите на пазарите преку шалтер.• Надгледување на платните системи.• Поддршка на учесници во МИПС и обработка на налозите за присилна наплата.• Организирање на Десеттата конференција за платните системи и системите за порамнување хартии од вредност

Од почетокот на 2017 година, во Народната банка на Република Македонија почна да работи системот за прекугранични плаќања во евра, преку поврзување на Македонскиот интербанкарски платен систем (МИПС) со платниот систем ТАРГЕТ 2 (Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system) на Евросистемот. Крајната цел на овој проект е побрзо и посигурно да се извршуваат прекуграничните плаќања во евра и да се намалат трошоците за нив, од што пошироката економија би имала придобивки, вклучително компаниите и домаќинствата. Со овој проект целосно се оствари препораката за создавање алтернативен канал за плаќања во евра, покрај коресподентското банкарство, од проектот ИПА „Оцена на потребите на НБРМ“, спроведен од страна на претставници на Европската централна банка и централните банки членки на Евросистемот.

На почетокот на вториот квартал од 2017 година, Народната банка го спроведе проектот за електронско банкарство за извршувањето на платниот промет со странство за потребите на државата и државните органи. На овој начин, Народната банка го подобри квалитетот на услугите кои ги обезбедува на државата и државните органи во делот на извршувањето на платниот промет со странство. Со спроведувањето на овој проект, Народната банка ја потврдува заложбата за дигитализација на домашната економија како стратегиска определба на Република Македонија за приближување кон Европската Унија во оваа област.

Во текот на 2017 година, Нацрт-законот за платежни услуги и платни системи, кој иницијално беше подготвен од експерти од Европската Унија во рамките на проектот „Понатамошно усогласување со законодавството на Европската Унија во областа на движењето на капиталот и плаќањата и финансиските услуги - пазари на хартии од вредност и инвестициски услуги“, беше надграден со најновите директиви и регулативи на Европската Унија во платежната област. Со новата регулатива се очекува да се засили конкуренцијата, да се унапредат правата на корисниците на платежните услуги, да се намалат цените на платежните услуги, да се унапреди стабилноста на платните системи и да се постигне повисок степен на хармонизација со Европската Унија во платежната област.

Во насока на примена на меѓународните стандарди за работа на субјектите од инфраструктурата на финансиските пазари беше организирана работилница со операторите на платните системи со цел правилна и доследна примена на стандардите. Истовремено, во октомври 2017 година Народната банка започна со спроведување делумен надзор над оператор на платен систем во однос на усогласеноста со овие стандарди, при што се собрани релевантните информации, кои се основа за процена на усогласеноста со барањата од стандардите.

Во последниот квартал од 2017 година, Народната банка, во соработка со Министерството за финансии и банкарскиот сектор, изработи Стратегија за намалување на готовината во земјата, која има за цел зголемување на степенот на дигитализација во доменот на плаќањата. Во Стратегијата се наведени конкретни мерки коишто ќе овозможат нејзино ефективно спроведување во согласност со најдобрите светски практики во оваа област. Се очекува спроведувањето на Стратегијата да придонесе за значително менување на навиките на населението и компаниите во насока на поместување од готовински плаќања во корист на безготовинските плаќања, со што Република Македонија ќе се приклучи на глобалните трендови за дигитализација на општествата.

Во соработка со централните банки на Холандија и Португалија, Народната банка успешно ја организираше 10. јубилејна Конференција за плаќања и пазарна инфраструктура, на која учествуваа високи претставници од реномирани институции како што се ЕЦБ, Европската комисија, Банката за меѓународни порамнувања, национални централни банки членки на Европската Унија, централните банки од земјите од регионот, Заедницата на независни држави, Блискиот Исток и Северна Африка, како и претставници од домашниот финансиски сектор. Конференцијата опфати многу актуелни теми поврзани со иновациите во платежната област, финансиската технологија, дигиталните валути, безбедноста на плаќањата, развојот на инфраструктурата за порамнување на хартиите од вредност, како и новата регулатива во платежната област во Европската Унија.

Развој на истражувачката дејност

Согласно со Програмата за истражувачката активност за периодот 2017 - 2019 година, донесена во средината на 2016 година, истражувачката активност на Народната банка беше насочена кон областите коишто претставуваат поддршка на процесот на одлучување и навремено согледување на идните предизвици, во насока на остварување на основните цели на работењето и натамошно јакнење на институционалниот капацитет. Носители на најголемиот дел истражувачките активности се Дирекцијата за монетарна политика и истражување, Дирекцијата за финансиска стабилност и банкарска регулатива и главниот економист. Во рамки на овој сегмент започнаа активности поврзани со повеќе истражувања на следниве теми:

„Утврдување на задолженоста на македонските приватни претпријатија и на влијанието на висината на долгот врз основните макроекономски варијабли“;

„Емпириско истражување на факторите коишто ги движат промените во штедењето на домаќинствата“;

„Емпириска оценка на ефектите од секторската структура на кредитите врз екстерната позиција на домашната економија“;

„Испитување на врската помеѓу основната каматна стапка и преземањето ризици во банкарскиот систем“;

„Процена на продуктивноста на економијата преку користење на микроподатоци и оценка на влијанието на карактеристиките на фирмите врз продуктивноста“;

„Конструирање векторски авторегресивен модел (VAR) за макроекономски временски серии“;

„Фискален модел за симулации на фискална консолидација или експанзија (апликација на примерот на Македонија, Хрватска и Србија)“;

„Работен материјал за моделот за декомпозиција на проекцијата на инфлација добиена со моделот МАКПАМ “,

„Оцена на кредитниот канал на монетарната трансмисија во Македонија - традиционалниот кредитен канал на Бернанке и Блиндер, наспроти кредитното ограничување на Стиглиц и Вајс“;

„Ефекти од квантитативното олеснување на ЕЦБ врз капиталните текови во регионот - емпириска оцена“;

„Финансирање на малите и средните претпријатија: резултати од анкетно истражување“.

Во областа на банкарската регулатива и финансиската стабилност, истражувањата ги покриваа следниве теми:

„Детерминанти на изложеноста на ризикот од промена на каматните стапки кај банките во РМ“;

„Утврдување на детерминантите на нефункционалните кредити на претпријатијата и населението“;

„Анализа на влијанието и каналите на пренос на ефектите од економскиот циклус врз растот и стабилноста на финансискиот систем“;

„Оцена на систематскиот ризик на банките во Република Македонија и емпириско тестирање на ефикасноста на финансискиот пазар во Република Македонија“;

„Макропрudentни мерки и финансиската стабилност“;

„Несоодветно пазарно однесување и слични неетички практики при вршењето на банкарски и финансиски активности – меѓународни случувања и ситуацијата во Република Македонија“;

„Макроекономски импликации од зголемувањето на долгот на домаќинствата“;

„Детерминанти на стабилноста на банките“.

Во рамките на активностите за развој на истражувачката дејност, во соработка со Лондонската школа за економија, беше организирана Шестата меѓународна истражувачка конференција на тема: „Централното банкарство во услови на продолжена глобална неизвесност: најновите лекции додека се бара 'новата нормала'.“ Истражувачката конференција на Народната банка традиционално беше организирана по повод одбележувањето на годишнината од монетарното осамостојување на Република Македонија, а оваа година беше во знакот на одбележувањето на 25-годишниот јубилеј од овој настан. На Конференцијата беа презентирани истражувачки трудови на претставници од централните банки и академските институции од регионот и пошироко.

Обезбедување квалитетни статистички податоци целосно усогласени со меѓународните и европските статистички стандарди, водејќи сметка за известувачкиот товар и нивната ефикасна, навремена и едноставна дисеминација до корисниците

Носител на најголем дел од предвидените редовни и проектно ориентирани програмски активности поврзани со остварувањето на оваа стратегиска цел е Дирекцијата за статистика.

Активности

- Обработка и прикажување на податоците за надворешнотрговската размена за интерна употреба, изготвување и објавување извештаи за девизниот курс и реалниот ефективен девизен курс.
- Извештаи за платниот биланс, за официјалните девизни резерви и девизна ликвидност.
- Извештаи за директните инвестиции.
- Извештаи за надворешниот долг, надворешните побарувања и нето надворешниот долг.
- Извештаи за меѓународната инвестициска позиција на Република Македонија.
- Воспоставување систем за управување, чување, обработка и ракување со статистичките податоци, воспоставување податочен склад.
- Доставување податоци за макроекономските показатели на Република Македонија до БИС
- Доставување податоци за Националната страна за статистички податоци на ММФ.
- Активности за унифицирана секторизација на институционалните единици на национално ниво.
- Статистика на хартии од вредност.
- Воспоставување на статистиката на финансиските сметки за финансиските трансакции и состојби, согласно со СНА 20088 и ЕСА 20109.
- Изработка на монетарни прегледи.
- Проект за воведување интегриран систем за известување податоци од страна на Народната банка, банки, штедилници, за статистички и супервизорски цели.
- Извештаи за пондерирани каматни стапки на банките и штедилниците за примени депозити и одобрени кредити.
- Извештаи за состојбата на средствата и обврските на финансиските институции.
- Прием и обработка на податоците за состојбата на странските директни инвестиции во Република Македонија и во странство.
- Прием и обработка на податоците за краткорочните побарувања и обврски од комерцијалното работење со нерезидентите.
- Прием и обработка на податоците за финансискиот резултат на поврзаните субјекти врз основа на вложување од странство.
- Пресметка на движењата на странските директни и портфолио-инвестиции во Република Македонија и во странство.
- Прием и обработка на податоците за надворешниот долг и надворешните побарувања.
- Евиденција на кредитните работи со странство.
- Прием и обработка на податоците за платниот промет на овластените банки со странство.
- Прием и обработка на податоците од месечните извештаи за трансакциите со странство.
- Алатка за анализи на статистичките податоци и статистички интернет-портал за надворешните корисници на податоците.

Во областа на статистиката на финансиските сметки беше подготвена детална временска серија на податоци за периодот 2013 - 2015 година за сите институционални сектори и потсектори, согласно барањата на најновиот статистички стандард ЕСА 2010. Во декември 2017 година, Народната банка за првпат изврши трансмисија на

⁸ Систем на национални сметки (System of National Accounts SNA 2008)

⁹ Европски систем на сметки ЕСА 2010 (European System of Accounts ESA 2010)

податоците за финансиските сметки - состојби¹⁰ на неконсолидирана основа, до Еуростат. Исто така, за првпат беа подготвени детални податоци за тековите на финансиските средства и обврски за секторот Држава за 2014 и 2015 година, како еден од клучните инпути за составување на табелите за прекумерен долг и дефицит.

Во областа на екстерните статистики се работеше на подобрување на опфатот и квалитетот на податоците, но и на збогатување на расположливите податоци. Заради унапредување на методологијата за процена на приватните трансфери во платниот биланс, се работеше на утврдување и разгледување на прифатливи алтернативни решенија за процена на приливите од дознаките од странство имајќи ги предвид расположливите резултати од спроведените анкети и регистрираните приливи преку официјалните канали. Исто така, врз основа на дополнителни податоци, пред сè од Државниот завод за статистика, беа преземени активности за процена на нерегистрираниот извоз на стоки и услуги, сивата економија, туризмот, патувањата и друго. Во рамките на активностите за усогласување со барањата на Европската Унија за доставување подетални податоци до Еуростат и други меѓународни организации и надворешни корисници, се продолжи со долгорочниот проект за изградба на единствен статистички склад на податоци за потребите на екстерните статистики, со кој воедно ќе се овозможи оптимално управување со статистичките бази на податоци во Народната банка.

Во областа на монетарната статистика е направено натамошно усогласување со меѓународните стандарди. Според најновиот Прирачник за монетарна статистика на ММФ од 2016 година, подготвена е нова временска серија на монетарниот сет податоци. Во рамките на долгорочниот проект за воспоставување интегриран систем на известување за потребите на статистиката и супервизијата преземени се повеќе активности за усогласување на опфатот на монетарни податоци, согласно со препораките на ЕЦБ и новите регулативи на Европската Унија за статистиката на билансните шеми и статистиката на тековите, како и новите барања од ЕСА 2010.

Во областа на статистиката за хартии од вредност, а за потребите на екстерните статистики од аспект на испитување на начинот на опфаќање на овие трансакции во постојните извори на податоци во Народната банка, беа направени две анализи, и тоа: за тргувањето со хартии од вредност во рамки на проектот за регионално поврзување на берзите на хартии од вредност (преку т.н. Платформа за поврзување на ЈИЕ) и за тргувањето со финансиски деривати. Воедно, со унапредувањето на оваа статистика се создаваат предуслови за збогатување на изворите на податоци и подобрување на квалитетот на статистиката на финансиски сметки.

Во рамките на активностите за зголемување на достапноста и подобрување на пристапот на надворешните корисници до статистичките податоци, во текот на годината се работеше на создавање софтверска алатка наменета за интерни анализи на статистичките податоци којашто би требало да стане функционална во текот на 2018 година. Исто така, за да се подобри комуникацијата со корисниците на податоци, Народната банка се вклучи во проектот на Државниот завод за статистика за објавување податоци преку апликација за мобилни телефони, преку доставување податоци за салдото на тековната сметка и стапката на кредитен раст. Во оваа насока се и активностите за пристапување кон најновиот Стандард за дисеминација на податоци на ММФ (СДДС¹¹ плус), при што во април 2017 година, Народната банка во својство на национален координатор, официјално ја покренува иницијативата за приклучување кон овој највисок стандард за дисеминација на податоци. Притоа, на

¹⁰ Податоците имаат третман на експериментални сè додека не се постигне соодветен опфат и подробност за да се објават.

¹¹ Special Data Dissemination Standard Plus

овие активности им претходеше темелен процес на интерни проверки на адекватноста на опфатот и квалитетот на новите показатели кои се неопходен предуслов за пристапување кон стандардот.

Во склоп на континуираните активности на Народната банка за подобрување на комуникацијата со известувачите, во декември 2017 година беа донесени измени во подзаконската регулатива за известувањето за капиталните вложувања во и од странство, со цел намалување на известувачкиот товар и рационализација на процесот на прибирање податоци во Народната банка. Најзначајна новина е воведувањето на методот на примерок, наместо сегашниот метод на цензус, при известувањето за капиталните вложувања во земјата, како и намалување на известувачкиот товар за портфолио-вложувањата во и од странство. Ефикасноста на постојниот систем на известување ќе се зголемува во следниот период и преку воведување електронско известување.

Во рамки на остварувањето на статистичката функција, Народната банка учествуваше во работата на меѓуинституционалната работна група за составување на Програмата за статистички истражувања за 2018 – 2022 година, која претставува официјален документ во кој се содржани сите официјални статистички истражувања на национално ниво, вклучително и 27 статистички истражувања во надлежност на Народната банка.

Воедно, во текот на годината беа постигнати значајни резултати во зајакнување на меѓуинституционалната соработка помеѓу Народната банка, Министерството за финансии и Државниот завод за статистика во областа на статистиката на финансиските сметки, фискалната статистика за прекумерниот долг и дефицит, конзистентната секторизација на економските субјекти, како и во заедничките проекти за техничка помош за натамошно развивање на повеќе статистички домени.

Подготовка на Народната банка за приклучување и членство во Европскиот систем на централни банки

Активностите поврзани со остварувањето на стратегиската цел за подготовка на Народната банка за приклучување и членство во Европскиот систем на централни банки ги спроведуваат Кабинетот на гувернерот и повеќе организациски единици во Народната банка.

Активности
<ul style="list-style-type: none">• Управување со проектите финансирани од Инструментот за претпристапна помош – ИПА.• Активности поврзани со процесот на пристапување на Народната банка во Европскиот систем на централни банки.• Координирање на проектите поврзани со техничката соработка на Народната банка и останатите централни банки и меѓународни институции

Во контекст на проектите финансирани од Инструментот за претпристапна помош – ИПА, во тек е спроведувањето на втората фаза на проектот за создавање интерна аналитичка алатка и статистички интернет-портал за надворешните корисници, а во рамките на повеќекорисничката програма за статистичка соработка беше обезбедена финансиска поддршка за учество на претставници од Народната банка на редовните состаноци на Еуростат. Исто така, беше остварена организација и координација на активностите на Народната банка за подготовката на националната програма за усвојување на правото на Европската Унија и за економската програма за реформи. Народната банка учествуваше и во спроведувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација преку соодветните поткомитети. Во рамките на редовната техничка соработка со останатите централни банки и меѓународни институции, беа спроведени низа проекти со централните банки на Холандија, Германија и Белгија, како

и со централните банки од земјите во регионот, додека во рамките на инструментот ТАИЕКС¹² успешно беа завршени три проекти.

Следење на трендовите во централното банкарство, јакнење на флексибилноста во однос на промените што ги наметнува опкружувањето, ефективно управување со ризиците во сите сегменти на работењето, подобрување на транспарентноста и општествената одговорност на институцијата

Оваа стратегиска цел се остваруваше низ поголем број активности од доменот на финансиите и сметководственото работење, корпоративното управување, информациската технологија, развојот на човечките ресурси, односите со јавноста и соработката со домашните и странските институции, правните работи и јавните набавки, како и развојот на музејската, библиотечната и архивската дејност.

Финансии, сметководство и контрола

Покрај редовните активности во овој домен, Народната банка продолжи да ги развива и унапредува финансиското евидентирање и известување во насока на поефикасно управување со финансиите, динамично планирање и следење на билансот на Народната банка. Како дел од подготовките за воведувањето на новиот стандард МСФИ 9 и нивното влијание кај централните банки, беа извршени повеќе обуки на вработените, беше остварена експертска мисија од Светската банка за анализа и следење на подготовките за воведувањето на МСФИ 9 и беше остварено учество на тркалезна маса организирана од централната банка на Украина во соработка со централната банка на Канада и ММФ. Во таа насока, во текот на 2017 година Народната банка изврши анализа на вложувањата во финансиските средства, деловниот модел на управување, како и проверка на карактеристиките на договорните парични текови на финансиските средства. Во последниот квартал од 2017 година беа донесени нови усогласени сметководствени политики за сметководствено евидентирање и финансиско известување на Народната банка, беа ревидирани сметководствените правила за евидентирање на девизните средства, девизните обврски и трансакциите со злато на Народната банка и трансакциите коишто се извршуваат во рамките на портфолиото управувано од Светската банка. Ревидирањето се изврши заради потребата за дефинирање на начинот за евидентирање на новите инструменти, како и заради утврдување на начинот на евидентирање на очекувана кредитна загуба согласно со барањата на новиот стандард МСФИ 9.

Со сите преземени активности, Народната банка овозможи навремено воведување на МСФИ 9, на 1 јануари 2018 година во својата сметководствената евиденција.

Во текот на 2017 година Народната банка изврши унапредување на интерно развиените сметководствени софтвери во делот на пресметката на платата, придонесите, персоналниот данок и другите надоместоци, со што се овозможи поефикасно и поинтегрирано работење, како и усогласување со најновите измени на законската регулатива во оваа област.

Стратегиско планирање, управување со ризиците, обезбедување непрекинатоство во работењето и сигурност на информацискиот систем и заштита на личните податоци

Во мај 2017 година беше донесен новиот Стратегиски план на Народната банка за периодот 2018 – 2020 година. Стратегиските цели ги утврдуваат најважните,

¹² Инструмент за техничка соработка и размена на информации (Technical assistance and information exchange)

критични, точки на работењето на Народната банка во наредниот тригодишен период врз чијашто основа беа изработени плановите на организациските единици и Програмата за работа на Народната банка за наредната година.

Во однос на активностите за развој на процесот на раководење со проектите во Народната банка, посебен фокус беше ставен на критериумите за избор на проектите коишто треба да добијат третман на програмски активности за наредната година. Воедно, постојано се следеше извршувањето на проектите, почитувањето на временските рокови, подготовката на потребната документација и извештаите коишто обезбедуваат навремено и квалитетно извршување на планираните проекти во Народната банка.

Имајќи ја предвид поставената рамка за управување со оперативните ризици, во текот на 2017 година беше направена ревизија на регистарот на работните процеси и беше ажуриран степенот на нивната критичност. Исто така, врз основа на системското следење на работните процеси и потенцијалните извори на оперативен ризик, беа идентификувани основните ризични настани. Поаѓајќи од процената на веројатноста и можните последици од евентуалната материјализација на ризичните настани, беше извршена процена на нивото на оперативниот ризик. Стратегиите и мерките за справување со утврдените оперативни ризици се вклучени во програмските активности на организациските единици на Народната банка.

Во јануари 2017 година е донесен новиот План за обезбедување на непрекинато работењето на Народната банка за тековната година. Врз основа на планот, беа спроведени 18 тестирања на плановите за обезбедување непрекинато работењето со што беше потврдена нивната комплетност и спроведливост.

Од аспект на активностите за обезбедување усогласеност на релевантните интерни акти и на работењето на Народната банка со прописите за заштита на личните податоци, како и промените во окружувањето коишто носат потенцијален ризик за загрозување на сигурноста на информацискиот систем, беа спроведени периодични контроли врз основа на кои беа дадени препораки за надминување на констатираните неусогласености. Воедно, во рамките на редовните активности беа анализирани настанатите инциденти во работењето, при што годишниот извештај за инцидентите евидентирани во текот на претходната година беше разгледан од страна на Надзорниот одбор за сигурност на информацискиот систем.

Внатрешна ревизија

Во областа на внатрешната ревизија, во рамките на редовните активности, беше извршено ревидирање на ревизорскиот универзум, беа прибрани дополнителни податоци за можните ревизии од сите заинтересирани страни и беше подготвена тригодишната и годишната програма за работа. Исто така, во текот на годината беа спроведени сите планирани 20 ревизии и на редовна квартална основа се следеше остварувањето на дадените препораки за подобрување на системот на интерни контроли. Сознанијата од извршените следења укажуваат дека препораките главно се почитуваат и се остваруваат во зададените рокови. Воедно, со цел да се проценат ефикасноста, ефективноста и степенот на усогласеноста на работењето на Дирекцијата за внатрешна ревизија со Меѓународните стандарди за професионална практика на внатрешната ревизија, експерти од централната банка на Холандија извршија екстерна процена на работењето. Резултатите од процената на работењето се очекува да бидат презентирани во наредниот период.

Правни работи

Во текот на годината беа спроведени повеќе активности за обезбедување правна поддршка на организациските единици во Народната банка. Во таа насока беа

изработени правни мислења во однос на предлози за изменувања и дополнувања на законски текстови од областа на работењето на Народната банка, како и мислења за општи и поединечни правни акти, правни акти од областа на јавните набавки и останати договори, меморандуми за соработка, протоколи и спогодби. Воедно, промените на регулативата, како и препораките на ревизиите и контролите, налагаа постојано следење и контрола на правниот ризик. Оттаму, поаѓајќи од Планот за вршење на контроли на усогласеноста на работењето со прописите, беа спроведени повеќе контроли и беа дадени препораки и правни совети за надминување на констатираните ризици во работењето.

Јавни набавки

Во областа на јавните набавки, продолжија активностите за зголемување на транспарентноста и отчетноста во работењето преку целосно користење на електронските набавки, постојано унапредување на процесот и поедноставување на процедурите. Исто така, во рамките на проектот за изградба на новиот објект, беа преземени редовни активности за следење на реализацијата на изведувачето градежни работи за изградба и вршење на стручен надзор на новиот објект на Народната банка, како и други активности поврзани со извршувањето на овој проект. Во текот на 2017 година Народната банка изврши унапредување на интерното работење во делот спроведувањето на постапките за доделување договори за јавни набавки заради усогласување со најновите измени на законската регулатива во оваа област.

Информациска технологија

Во текот на 2017 година се работеше на натамошно унапредување на информациската технологија и на мерките за засилување на сигурноста на информацискиот систем. Во таа насока, се работеше на подобрување на инфраструктурата на МИПС-системот, беше извршена надградба на системите согласно со препораките на СВИФТ, како и други промени во системот коишто придонесуваат за сигурноста на информациските системи. Воедно, беше спроведено пенетрациско тестирање од надворешен субјект коешто имаше за цел да се испитаат евентуалните слабости на веб-апликациите, серверите и останатите системски компоненти. Резултатите од тестирањето не покажаа сериозни ризици за безбедноста на инфраструктурата на Народната банка, што упатува на способност да издржи напад од прва линија, односно внатрешен и надворешен напад. Исто така, во контекстот на подобрување на сигурноста, во текот на годината беше инсталиран и пуштен во употреба и новиот систем за ревизорски траги, кој во себе содржи многу повеќе информации отколку стариот, а воедно е и значајно побрз.

Покрај редовните активности за управување со корисничките имиња и нивните привилегии, надградба и одржување на апликациите, надградба и одржување на инфраструктурата и другата опрема, управувањето со ИТ-инцидентите и активностите поврзани со тестирањето на непрекинато во работењето на организациските единици во Народната банка, беа остварени голем број проекти за изработка на софтвер. Имајќи го предвид планот на проекти за изработка на софтвер, целосно беа завршени 25 проекти, изработката на пет проекти е во тек, а четири проекти беа откажани, за сметка на кои беа изработени осум вонредни проекти.

Во периодот мај – декември 2017 година, во Народната банка беше спроведен вонреден проект кој имаше за цел проверка и потврдување на усогласеноста на Народната банка со задолжителните безбедносните контроли специфицирани во документот со назив „Рамка за безбедносните контроли кај клиентите“¹³, кој го објави

¹³ Customer Security Controls Framework

СВИФТ на 31.3.2017 година. Проектниот тим за потврдување на усогласеноста на Народната банка со задолжителните безбедносни контроли пропишани од страна на СВИФТ, изврши проверка на усогласеноста на Народната банка со вкупно 225 безбедносни барања, групирани во 16 задолжителни контроли, и во декември 2017 година го објави документот за усогласеност на Народната банка со задолжителните контроли предвидени во „Рамката за безбедносните контроли кај клиентите“ во регистарот КИЦ (KYC)¹⁴ на СВИФТ.

Управување со човечките ресурси

Во текот на годината продолжија активностите за стручно усовршување и развој на вработените преку постојан процес на обуки, зголемување на стручните знаења и јакнење на нивните вештини, обезбедувајќи високостручен кадар којшто успешно се справува со предизвиците во тековното работење и придонесува за остварување на целите на работењето. Истовремено, со цел да се обезбеди поголема ангажираност, продуктивност и искористување на знаењето и креативниот потенцијал во институцијата, продолжија активностите за унапредување на процесот на оценување на успешноста на работниците, преку обезбедување објективна примена на утврдената рамка за оценување и информирање на вработените за нивните остварувања. Воедно, за квалитетно спроведување на овие процеси, како и секоја година, засилено се работеше на развојот на професионалните и меките вештини на работниците и раководителите во институцијата.

Техничко одржување, обезбедување и архива

Се работеше на натамошно унапредување на канцелариското и архивското работење, осовременување и надградување на безбедносните мерки и средства, зајакнување и постојана обука на вработените и подобрување на интерната регулатива во овој домен.

Музеј, библиотека и архив

Во рамките на активностите на Музејот, се продолжи со редовното работење со збирката и со истражувачката работа од областа на нумизматиката. Покрај тековните работни задачи, беа спроведени повеќе активности поврзани со едукација на деца и младинци преку изведување организирани посети на постојната музејска поставка и беа подготвени и објавени повеќе едукативни материјали.

Во областа на библиотечната и архивската дејност беа преземени повеќе активности за набавка и одржување на библиотечниот фонд на Народната банка, а воедно беше извршена дигитализација на архивскиот материјал од историско значење произлезен од работењето на Народната банка.

Односи со јавноста

Во текот на годината беше остварена интензивна комуникација со јавноста преку објавување голем број содржини на интернет-страницата на Народната банка, навремено организирање средби и конференции за новинари, изработка на соопштенија за медиумите, како и одговарање на прашања од областа на работењето на Народната банка упатени од правните и физичките лица преку официјалните форми на контакт. Исто така, беа спроведени повеќе настани и активности за развој на едукативната функција и на подигнување на нивото на финансиска писменост кај јавноста.

¹⁴ Апликацијата „Запознај го својот клиент“ (Know Your Customer) се користи за размена на информации помеѓу членките на СВИФТ.

Заклучок

Општо земено, може да се заклучи дека Програмата за работа е успешно остварена благодарение на добрата организација, ефикасното искористување на планираните ресурси и навременото обезбедување на сите релевантни информации. Во текот на годината, организациските единици успешно ги извршуваа програмските активности и ја следеа планираната динамика на остварување на Програмата за работа.